

УДК 811.161.2(07)378

Богославець Л.П.,*к.пед.н., доцент кафедри професійної освіти в сфері технологій та дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну,**Україна, м. Київ*

ПРОПЕДЕВТИЧНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розглянуто традиційні та інноваційні підходи до вивчення української мови як іноземної у вищому закладі освіти. Подано спеціальні навчальні техніки та прийоми викладання пропедевтичного курсу української мови як іноземної щодо рівня знань, потреб, інтересів студентів-іноземців. Проаналізовано досвід викладання пропедевтичного курсу української мови як іноземної у технічному університеті. Запропоновано застосування нових інформаційних технологій, телекомунікаційних засобів. На основі проведеного співвідносного аналізу уточнено поняття ПК в контексті компетентнісного підходу.

Ключові слова: *методи, інтерактивне навчання, пропедевтичний курс, комунікативна компетенція, українська мова.*

Постановка проблеми. У наш час пріоритетного значення набуває освіта, від якої залежить рівень підготовки молодого покоління в умовах інтеграції України у світовий інформаційний, економічний, культурний простір. Навчання української мови як іноземної належить до актуальних, практично необхідних і важливих питань. Оволодіння українською мовою іноземними громадянами є нагальною потребою в Україні.

Прагнення України інтегруватися у світову спільноту робить її більш відкритою для політичних, економічних та культурних взаємин з різними країнами світу. З метою прискорення процесів адаптації вітчизняної науки і культури до глобальних економічних і соціальних моделей, наша держава делегує своїх фахівців до кращих світових навчальних закладів.

У той же час і Україна приймає у себе іноземних громадян з аналогічною метою, частина яких це – студенти вищих навчальних закладів. Так, нині відповідно до міжнародних угод про співробітництво в галузі освіти, близько 50 тисяч іноземних студентів навчаються у понад 220 вищих закладах освіти України. Найбільшим попитом користуються серед іноземних студентів такі спеціальності, як: психологія, соціологія, міжнародні відносини, журналістика, філологія, генетика, медицина, кібернетика.

Сталий і доволі високий попит на українську вищу освіту останніми роками забезпечується не тільки міжнародно визнаним науково-педагогічним потенціалом наших вищих навчальних закладів, але і значним покращенням соціально-побутових умов для студентів провідних університетів України.

Процес адаптації вищої освіти України до вимог Болонського процесу дозволяє вітчизняним вищим навчальним закладам стрімко наближатися до європейських освітніх стандартів. І, як наслідок, отримати в Україні якісну вищу освіту. Зростання кількості іноземних студентів, які навчаються в нашій країні, це не лише підвищення іміджу держави у світі, а і суттєві інвестиції в економіку України, в першу чергу в освіту і науку.

Мета статті – проаналізувати досвід, набутий кафедрою професійної освіти у сфері технологій та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну при викладанні пропедевтичного курсу української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Необхідною умовою для навчання іноземних громадян в українських закладах вищої освіти є відповідний рівень володіння ними українською мовою. Набуття іноземцями достатнього рівня володіння ними українською мовою забезпечується на підготовчих відділеннях вищих закладів освіти. Проблемі підвищення рівня та якості підготовки іноземних студентів до вступу у вітчизняні заклади вищої освіти останні роки приділялася значна увага Міністерства освіти і науки України і Державної акредитаційної комісії.

Весь навчальний процес на підготовчому відділенні має бути направлений на забезпечення повної адаптації іноземних студентів до нових етнокультурних і лінгвістичних ситуацій, які можуть виникати в процесі вивчення іноземцями профільних дисциплін. Тільки достатній ступінь володіння українською мовою дозволить іноземному студенту в повній мірі засвоїти програми фахових дисциплін. Розроблені програми науково продумані й обґрунтовані, передбачають не лише підвищення рівня володіння державною мовою, методикою викладання, а й популяризацію української культури, українських традицій, що спонукає до розвитку патріотичних почуттів, формування цілісної духовної особистості. Для ефективного вивчення мови програмою курсів передбачено використання лінгафонного кабінету, підручників з української мови кращих філологів України, початковий фонетичний курс української мови, який складається з підручника, аудіокасет, компакт-дисків, використання дидактичних матеріалів, першоджерел: твори відомих українських письменників, матеріали з історії України, української культури, газетні та журнальні публікації. Під час проведення курсів були організовані навчальні екскурсії містом, в музеї, а також дискусії в україномовній аудиторії. Сучасне вивчення української мови іноземними студентами вимагає використання

інформаційних технологій, а саме розробку та впровадження електронних підручників, створення різноманітних педагогічних програмних засобів: мультимедійних навчальних програм, електронних словників, довідників тощо [1].

Для стимуляції пізнавальної діяльності іноземців, які вивчають українську мову, потрібно активізувати діяльність студентів, тобто не просто використовувати різноманітність методів, прийомів та засобів навчання, а одночасно поєднувати традиційні (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький методи) та інноваційні навчальні технології (а саме: інтерактивні методи викладання, метод проектів, рольові ігри, використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) тощо). Таким чином, щоб зробити традиційні заняття цікавими, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань слухачів, варто використовувати на заняттях викладання української мови як іноземної інноваційні методи. На такому занятті спираємося на традиційну структуру – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення, – але використовуємо незвичайні форми. Активно вводимо у процес вивчення мови різноманітні аудіо матеріали, що репрезентують певну комунікативну ситуацію, записи спонтанного мовлення, відеозаписи та радіозаписи [2].

Для вивчення мови також можна використовувати інтерактивні методи викладання: «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Вилучи зайве слово», «Роз'єднай слова», «Дешифрувальник», «Алітерація імені» (особливо ефективно використовувати цей метод при організації знайомства групи або при вивченні теми «Зовнішність і характер людини»), «Заверши фразу», «Комплімент», «Прогноз погоди», «Асоціації», «Алфавіт» (дозволяє повторити практично всю лексику з теми), «Зміна співбесідника» (метод, що тренує діалогічне мовлення) та інші [3].

Викладання української мови як іноземної має відповідати вимогам часу, опиратися на останні досягнення, прогресивні здобутки науки та техніки [6]. Інтернет-технології можуть успішно використовуватись на таких заняттях з метою пошуку студентами додаткової інформації з теми, що вивчається, для збору даних для створення комп'ютерної презентації, з метою перевірки рівня знань студентів – робота з різноманітними онлайн-тестами, а також для роботи з онлайн-словниками.

А оволодівши програмою створення презентацій Power Point, викладач сам стає режисером свого заняття. Проста у використанні, ця програма дозволяє педагогові створити анімаційний опорний конспект уроку, включити відео- і аудіофрагмент, зобразити в динаміці якесь явище, подію, що допоможе студентів-іноземцю легко засвоїти новий лексичний чи граматичний матеріал. Особливо ефективним є використання презентацій під час вивчення нової лексики з тем «Продукти», «Вулиця», «Місто», «Транспорт», «Магазин», «Відпочинок» тощо [3].

Серед засобів активізації пізнавальної діяльності студентів під час вивчення української мови як

іноземної одним з найефективніших є гумор, він допомагає підтримувати жвавий інтерес та увагу, створювати сприятливу емоційну атмосферу на занятті.

Важливо також заохочувати іноземців читати книги, журнали та газети, переглядати телепередачі, документальні та художні фільми українською мовою, що сприятиме розширенню світогляду студентів, їх обізнаності в усіх сферах життєдіяльності людини.

Отже, перед викладачем української мови ВНЗ постає завдання створити такі умови вивчення української мови, щоб студенти могли активно послуговуватись нею в усіх сферах громадського життя, оскільки іноземні студенти використовують мову і як інструмент набуття професійних знань, і як засіб повсякденного спілкування. На нашу думку, поєднання на практиці традиційних та інноваційних методологічних підходів нададуть можливість викладачам мови покращити результативність навчального процесу і рівень знань студентів, значно підвищити ефективність організації їх навчально-пізнавальної діяльності. Спостереження за процесом професійної підготовки студентів-іноземців у закладі вищої освіти показали, що мовна підготовка відіграє важливу роль у розвитку професійно-важливих якостей спеціаліста. Але, не дивлячись на достатньо високий рівень володіння студентів-іноземців українською мовою у них виникають складнощі, які перешкоджають вирішенню комунікативних задач у ситуації міжкультурного професійного спілкування. Причиною цих ускладнень у більшості випадків є порушення комунікативних спроможностей тексту, який перекладається, що свідчить про недостатню готовність студентів-іноземців до перекладацької діяльності. Вирішення проблеми пов'язано з пошуком педагогічних умов покращення курсу професійно-орієнтованої підготовки в університеті. Зокрема є доцільним створити спецкурс з вивчення української мови. Але в пошуках нових шляхів підвищення ефективності процесу формування та розвитку професійної компетенції студентів-іноземців необхідно спиратися на врахування особливостей сучасної освітньої парадигми, яка базується на основних принципах свідомості та діяльності в організації освітнього навчального процесу.

Вказані принципи відображають сутність контекстного підходу до навчання: студент повинен самостійно обирати знання через діяльність, що обумовлює активізацію мотиваційного аспекту, а також створення сприятливих умов для засвоєння нових знань. Традиційно в педагогіці вказані проблеми розглядаються у зв'язку з проблематикою пропедевтики. Але на матеріалі мовної підготовки такі наукові дослідження малочисельні, а щодо перекладу, як нової дисципліни теоретико-практичного плану, вони відсутні. У довідковій літературі пропедевтика визначається як попередня, елементарна підготовка для засвоєння нових знань, а пропедевтичний курс (ПК) розглядається як підготовчий курс в будь-яку дисципліну. Для того, щоб уточнити ці поняття, були проаналізовані праці класиків педагогіки (Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського, С.І. Гессена та ін.) і сучасних дослідників (Т.А. Боровських, Е.В. Лузік. А.В. Петрова та ін.). Не

дивлячись на спільність поглядів щодо пропедевтики, автори по-різному інтерпретують це поняття. Найбільш відповідною меті нашого дослідження вбачається точка зору М.В. Потапової, так як в її працях вводиться поняття методологічного рівня, на якому повинні здійснюватись як систематизація раніше отриманих знань, так і попереднє вивчення будь-якої дисципліни, а також можливість інтеграції знань. Відповідно можна стверджувати, що ПК, як засіб реалізації пропедевтики, має виконувати функцію педагогічних умов формування перекладацької компетенції студентів не мовного ВНЗ засобами конкретного навчального предмету, що є основою спонукання студентів до реалізації майбутньої професійної діяльності, тобто є однією зі сторін закономірності навчального процесу [4].

Пропедевтика як педагогічна умова забезпечує цілісність освітнього процесу та передбачає:

1. Обов'язкове включення спадкоємних зв'язків між різними ступенями навчання, як у змісті навчального матеріалу так і в організації видів навчально-пізнавальної діяльності;

2. Послідовне включення спадкоємних зв'язків між структурними елементами знань, а також видами навчально-пізнавальної діяльності, які відносяться до різних освітніх елементів, тобто самостійних структурних одиниць курсів (модулі, блоки та ін.).

За результатами аналізу робіт виявлені риси, які характеризують ПК, на основі чого визначені його функції: імпліцитне введення студентів у науку через оточуючі вже знайомі образи дійсності з тим, щоб привнести в систему наявні знання та досвід, як життєвий так і навчальний; створення більш комфортних умов з метою подолання перешкод у навчанні; підтримання та розвиток інтересу до конкретного предмету та до навчання в цілому через розуміння необхідності відповідати новим задачам навчання. Відповідно ПК треба розглядати як засіб реалізації пропедевтики та важливу педагогічну умову розвитку професійної компетенції студентів.

Пропедевтичний курс спрямовано на попереднє вивчення нової початкової дисципліни методом систематизації вже наявних знань на доступному методологічному рівні. Цей курс надає мотивацію та формує готовність реалізувати отримані знання, навички та вміння в процесі навчання. Пропедевтичний курс повністю інтегрується в навчальний процес, починає формувати деякі необхідні якості в окремих елементах у складі професійної компетентності. В ході реалізації ПК використовується такий матеріал, на основі якого нові знання формуються за взаємозв'язком «практика-теорія», тобто вони не мають чисто теоретичного характеру, що найбільш підходить для «діяльнісних» дисциплін, до яких належить українська мова. Пропедевтичний курс з української мови є попереднім підготовчим курсом. При цьому встановлено, що ПК може сприяти більш ефективному проходженню ввідного курсу, інтенсифікується освоєння змісту ввідного курсу, який своєю чергою закономірно обумовлює більш інтенсивне засвоєння основного курсу.

Специфіка дисциплін, які визначають мовну підготовку студентів-іноземців обумовила необхідність

розглядати пропедевтику з позиції контекстного підходу, тобто діяльність, вектор якої направлений на формування компетенції.

На основі проведеного співвідносного аналізу уточнено поняття ПК в контексті компетентного підходу. Пропедевтичний курс – інтегрований курс, направлений на систематизацію й узагальнення вже наявних знань з метою формування компетенцій, які є компонентами професійної компетенції майбутнього спеціаліста.

Комплексна мета ПК безпосереднього навчання української мови – створення сприятливих умов для розвитку та вдосконалення мовної компетенції, яка своєю чергою є умовою розвитку професійної компетенції студентів-іноземців.

Встановлено, що ПК створює сприятливі умови для вивчення української мови шляхом активації пізнавальної діяльності на основі спеціально сформованих алгоритмів з опорою на навчальний і життєвий досвід, специфіку його майбутньої професійної діяльності. Крім того, створюються сприятливі умови для особистого розвитку студентів, що проявляється в підвищенні ерудиції, мобілізації інтелектуальних ресурсів, вдосконалення пластичності та гнучкості мислення, здатність швидко переключати увагу з іноземної мови на українську, орієнтуючись на закономірність сприйняття письмового тексту реципієнтом. Тим самим доведено, що ПК є педагогічною умовою розвитку професійної компетенції студентів-іноземців шляхом формування їх готовності до виконання професійно-значимої діяльності – вивчення української мови.

Проектування будь-якого курсу, особливо пропедевтичного, повинно здійснюватися відповідно до певних принципів відбору та методичної організації змісту. Дослідження явищ пропедевтики і ПК з позиції історії та сьогодення дозволило виявити та систематизувати принципи проектування ПК, які характеризуються як педагогічні: принцип елементарності орієнтує на початкове освоєння знань через діяльність інтуїції; принцип інтеграції як об'єднання деяких областей знань при збереженні індивідуальності окремих наук; принцип темпоральності визначає можливу діяльність періоду навчання, який має пропедевтичний характер; принцип концентричності визначає розташування навчального матеріалу за центрами, що передбачає розгляд одних і тих самих понять, кожен раз на більш високому рівні осмислення.

Висновок. Все вище зазначене свідчить про лінгводидактичний потенціал ПК навчання української мови, доводить можливість його інтеграції в курс мовної підготовки студентів-іноземців і тим самим підкреслює актуальність пропедевтики в сучасній освітній системі. Та крім того, можна стверджувати, що ПК як педагогічна умова забезпечує розвиток професійної компетенції студентів-іноземців.

Література

1. Бей А.Б. *Проблеми викладання української мови різними категоріями іноземних студентів* / А.Б. Бей, О.М. Простинська // *Вісник Харківського Національного університету ім. В.Н. Каразіна* № 12. – С. 42-49.

2. Зозуля І.С. Вивчення української мови та країнознавства як один з напрямків формування полікультурної вихованості іноземних студентів (досвід Вінницького національного технічного університету) / І.С. Зозуля // *Вища освіта України: Тематичний випуск „Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору”*. – 2012. – № 1. – С. 504-511.

3. Корженко В.Я. Інноваційні методи викладання української мови як іноземної у технічному університеті / В.Я. Корженко, М.М. Опанасюк // *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. – 2011. – № 1. – С. 152-155.

4. Туркевич О. Методика викладання української мови як іноземної: розвиток науки і становлення терміна / О. Туркевич // *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2009. Вип. 4. С. 137-144

References

1. Biei L.B. *Problemy vykladannia ukrainskoi movy riznym katehoriiam inozemnykh studentiv* / L.B. Bei, O.M. Trostynska //

Visnyk Kharkivskoho Natsionalnoho universytetu im V.N. Karazina № 12. – S. 42-49.

2. Zozulia I.Ye. *Vyvchennia ukrainskoi movy ta krainoznavstva yak odyn z napriamkiv formuvannia polikulturnoi vykhovanosti inozemnykh studentiv (dosvid Vinnytskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu)* / I.Ye. Zozulia // *Vyscha osvita Ukrainy: Tematychnyi vypusk „Intehratsia vyshchoi shkoly Ukrainy do yevropeiskoho ta svitovoho osvitnoho prostoru”*. – 2012. – № 1. – S. 504-511.

3. Korzhenko V.Ya. *Innovatsiini metody vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi u tekhnichnomu universyteti* / V.Ya. Korzhenko, M.M. Opanasiuk // *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*. – 2011. – № 1. – S. 152-155.

4. Turkevych O. *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi: rozvytok nauky i stanovlennia termina* / O. Turkevych // *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*. 2009. Vyp. 4. S. 137-144

Bohoslavets L.P.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of Professional Education in the field of technology and design Kyiv National University of Technology and Design,

Ukraine, Kyiv

PROPAEDEUTIC COURSE OF THE UKRAINIAN LANGUAGE OF FOREIGN STUDENTS AT A TECHNICAL UNIVERSITY

The article deals with traditional and innovative approaches to the study of Ukrainian as a foreign language in a higher education institution. The special educational equipment and methods of teaching the propaedeutic course of the Ukrainian language as foreign in relation to the level of knowledge, needs, and interests of foreign students are given. The experience of teaching the propaedeutic course of the Ukrainian language as a foreign language in a technical university is analyzed. The application of new information technologies and telecommunication facilities is proposed. On the basis of the correlation analysis, the concept of PC in the context of the competence approach is specified.

Key words: *methods, interactive learning, propaedeutic course, communicative competence, Ukrainian language.*

